

دەستورى ھەميشەيى عىراق

گەورەترين کارەسات و نەھامەقى پىشىلكارى مافە نەتەوايەتىيەكانى گەلى كوردە

سهیران ته‌ها ئە حمەد

دسيور له ياساي نېۋەدەۋەتى

ذانکوی سلیمانی - کولبری ناسا

دوای نوسيينه و هر دهشتوسي دهستورري همه ميشهي عيراق و ههوله چروپره کانى لايەنی كوردى و كۈيونه و كانيان و
لىيدوانه كانيان، به تاييه تىلىداوانه کانى سه رۇك بارزانى پيش سەفەرى وەقدى كوردى بۇ بىغداد تىلداوانه کانى بەرپىز مام جلال كە هەموو
شته کان بە دلى كورد دېبىت، وەھەرودەك (د. فؤاد معصوم) و سەرۇك بارزانى و نەوانى ترىيش بە خەتكىان راگە يىاند كە (إنجاز
العظيم) دەسکە وقى زۆر گەورەيان بەددەست هيئاواه، بەلام پاش بالاو كەردنەوهى دەقى رەشنوسەكە مىللەتىك تۇوشى شۆك بۇوه،
جەزدەكەين لە سەركەر دەسەرۇرەكانى گەلەكەمان بېرسىن بەرپىزان كامانە يە دەسکە وقى گەورەكان :
چونكە وەك دەزانن دەستورر ياساي بىنەرەت و بىلاى ولاتە و هەمۆ روپىك دەستور نانۇسرىيەتەو، لە پېشىلەكردنى ياساو سەرۇرە ياسا
وەك كوردىستان نابىت بە پىي (مزاج) و بېرىپارى سىياسى حىيزىنى نايىت نەوكاتە لازان لە دەستورر گەورەترين نەھامەتى و شىكست بۇ
گەلە كەمان دەھىينىت زۆر دوورنىيە توشى شەرى دەستە و يەخ و قەسا بىخانە يەكى ترى سەددى بىست و يەكى (شىخە و سونقە) كانى
نەركات ...

رژهشنوسی دستورالعمل عیراق لە دیباچە کە یەوە تا دەگاتە دوا ماددەی (153) نەک ھەر شتىكى تىيدانىيە كە بە دەسکەوتا و سەرورە دابىزىت بو گەلى كورد بە تۈڭ گەورەتىرىن پېشىلەتكارى و نازەۋايى و دۇراندى مەسىلە بىنەرەتىيەكانى كوردى تىيدا يە ، وەھىج جۇرتقا تابىھە تەمەندىنىيە كورد وەك نەتە و یەنۋە ئىلى لە دەستورالعملدا .

سه بارهت بهودی که ته‌نها له دیباچه‌که وک رهمزیک ناوی هله بجه یان بارزان و نه‌نقال هینزابیت، نهوا بهرامبهر به هموو نه و کاره‌ساتانه، بهراورد (مقارنه) به گوندی بهشیر و ناخوشی خه لکانی ناچه‌ی روزنواوی عیراق کراوه، نهمه ته‌نها له‌به‌خراتری (مساومه یهک سیاسی) نه ناو هینانه باس کراوه نهی بچوچی ماده‌یکی تاییه‌تی له (153) ماددا بوی ته‌رخان نه‌کراوه، نایا له‌گورنن و نون بوونی (182) هه‌زار که‌س و ویران کردنی (4000) بو (5000) گوند و فروشتی ژن و سه‌دان و هه‌زان مه‌هفی تری نه‌ته‌وهی کورد، شایانی نه‌وه نهی که ماده‌یکی له دهستوردا بو ته‌رخان بکریت، نهی کوا قه‌ربوکردنوه و یاد کردنوه‌هیان یان دیز لیکرتنیان، عیرا قیک که گه‌وره‌ترین و قیزه‌وتترین تاوانی جینوساید و تاوانی دژ به مرؤثایه‌تی به‌خویه‌وه بینیوه نهک له‌ثاستی عیراق و ناچه‌که‌دا، به‌نکو له ناستی جیهاندا کم ویهیه، ماده‌یکی بو ته‌رخان نه‌کریت، چی له هونوکوستی نیسرائیلیه‌کانه که متره که تا نیستا له قه‌ربووی گه‌له‌که‌یان له نه‌لمانیه‌کان خوش نابن، چه‌ند شرم‌هزاریه‌کی گه‌وره‌یه رووت بیت به میله‌تیک بلیت ده‌سکه‌وتی گه‌وره‌مان به‌دهست هیناوه، نه‌گه‌ر نه‌مه دهستکه‌وت بیت، ده‌بیت چه‌مکی دوپاندن چی بیت؟ وه یان دوپاندن و شکست هینان له‌لای کورد بوون نیه، گه‌وره‌ترین کوفره، به‌نکو ده‌بیت بکریت به‌سه‌روده و شانامه‌ی پیادا هه‌لبدین. نایا هه‌موو نه و کاره‌ساته مال‌ویرانانه‌ی به‌سه‌ر کوردا هاتووه به‌دهستی حکومه‌ته یهک له‌دوا یهکه کانی عیراق له دهستوریکی شیعی‌دا ماده‌یکی پینه‌به‌خشرا، کوا سیاسه‌تی (توافق) که‌تان، هه‌موو نه‌نفاله کانمان هه‌موو وونبووه کانمان نه‌دبه‌بو وک (عتبات مقدسه و مقامات دینیه) وهیان (شاعران‌الحسینیه) کان، چون ماده‌کانی (10,40) بو ته‌رخان کراوه، هه‌هیج نه‌بوایه‌ش‌ه‌رتنان بو ته‌نها برکه‌یهک بکرایه، تو خوینی هه‌موو شه‌هید ستانه کانمان کامیان (مقدس) ترن، هله بجه و بارزان و نه‌نقال ناسنامه‌ی کورده که خه‌باتی میله‌تیک و را په‌پینه‌کانی به‌مرجه‌سته دهکات، خو هه‌میشه شه‌رتنانه له‌سه‌ر نه‌هودی کی خوی به خاوه‌نی یه‌که‌م ته‌قه و یه‌که‌م ۴۰ فرزه‌وه یه‌که‌م شه‌رو یه‌که‌م بلیسیه‌ی را په‌پین ده‌زانی، نهی توخوا کی خوی به خاوه‌نی یه‌که‌م ته‌سلیم کردنوه و گه‌رانده‌وه بو باوه‌شی عیراق و یه‌که‌م (تنازل) کردن، له مافی چاره‌ی خونووسین و پیشمه‌رگه و که‌رکوک ده‌زانیت. وه یان تائیست نه‌م میله‌ته کافره بووه و پیزیان له (عتبات نه‌سه) نه‌گرتووه، وه یاخود گه‌وره‌ترین مه‌رامی سیاسی شیعی له پشت‌وهیه که شه‌ر عیه‌تدانه به (مرتعیه دینی) .

جهقی خومانه له سه رکرده کانمان پیرسین که ده لین دسکوه تویی گهوره مان به دهست هیناوه، کوا مافی چارهی خونوسین، له ج قوئاغیکی دانوستاندا به دواراندن درا، به رامبېر يه ج خالیک (تنازل) تان ليکرد ...؟

گه و در ترین سرهیشیواندن و چه واشه کردنی خه لکه که بو تریت نیمه مافی چاره خونوسینمان ، به فیدرالی دیاری کرد ووه ، کام فیدرالیه کوا (فیدرالی نه ته و هیچ جوگرافی) کوا ناماژه پیکردنی ، یان مه بهستان له لامه رکه زی یان نوتونومی که میک بالا لتره ، چونکه

ماهی چاره‌ای خونوسین دهقانی ناشکراو روونه له به لگه‌نامه و ریکه‌وتنه نیو دوهله تبیه‌کاندا ، ههروهک له ههردوو په یماننامه‌ی ماهه مهدنی و سیاسیه‌کان و نهادی تریان بو ماشه نابووری و کومه‌لایه‌تی و روشنبریه‌کان له سالی (1966) دا ، زور به ناشکرا ناماژدی بی‌کراوه له ماده‌ی یه‌کمه دا ، که نهادی ده به خشیه هدمو گه لانی دنیا ، سهربه‌ستن له دیاری کردنی چاره‌نوسی خوپیاندا ..

ئىتىز چۈن رېگەتان بە خۇتاندا ئەم مافە ياسايى و سروشىتىبە بخەنە ناو دانوستان و سازش پىكىردىنەوە ؟ ئىيا چارەنۇسى مىللەتىك (كە 85 سال ئەمەو بەر لە پە يىماننامەسى سىيھەر دا ئاماژى پىكراوە) ئەمرو بخىتىتە بەردهم شىعە و سوونەتە كانى عىرماق ئەوان سەرىپشىك بن لەھەدى چىمان بى روادە بېبىن ئيان نا ؟

- ۰ دهیت کورد چ هیوایه کی به دهستوری هه میشه بی هه بیت که هه و دهستوره مورکی طائفی و مه زهه بی و نایینی پیوه دیار بیت ؟ هه و دهستوره خوی له گه و دهترین کاره ساتا ده بینیته وه که هه برگه یه کی پیچه وانه و ناکوکه له گه ل برگه کانی پش خویدا ، که به لشکرا (مساومه سیاس) پیوه دناره .

- دستوریک که له ماده (۲) دا له برگه (أ) ریگه به هیچ جوړه یا سایه کنادات که پیچه وانهی (ثوابت احکام الاسلام) بیت ، که چې له برگه (۲) دا دهليت ریگا نادات که یاسا دز به بنه ماکانی ديموکراتييهت ده بچيټ ؟ .. کین نه وانهی (ثوابت) هکان دیاري دهکن و کین نه وانهی بنه ماکانی ديموکراتييهت دیاري دهکن ... ؟ ثایا ئه مهه دهستورهه یان (که لین و گزی کردنی سیاسته) وه یان بوار دوزیئنه وه یه بولایه فی بالا دهستی (شیعه) ، که بتوانن له داهاتو دا (ماده کان) دهستور به پیښه فسیر و نیکانه وی نائینی و سیاسی خونان لیک بدهنه .

- کورد دهیت ج دلیکی به دستور خوش بیت، که به هیچ جوییک باس له تاییه تمەندیتی گەنی کورد ناکات، ئامازە بۇئە و ناکات
کە عێراق له دوو گەنی سەرەکی پیک هاتبیت، تەنها ئەوندە نەبیت کە له مادەی (3) دا دهیت (العراق بلد متعدد القوميات و
الأديان) ئەم دەستەدا ذوقه دۆز گشت، دو، کەدا ناھەنەن، گەل، دا کە دەشکن له نەتەوەی کەدە ؟

- کامه‌یه ده‌سکه‌وتی گه‌وره له ده‌ستوربور بُو کورد ده‌بیت هه‌بیت ؟
که‌بچوکتیرین ناماژه بُو هیزی پیشمه‌رگه نه‌کریت (که پیشمه‌رگه یانی شه‌رهف و بوونی کورد)، وهیان به‌راورد تان پیکرد به میلشیاکانی (بد ر و مقنید)، رهندگه بلین خو له پاوه‌وانیتیا‌ندا هیچیان له پیشمه‌رگه که‌مت نیه، له‌بیرمان چوو بیرتان بخه‌ینه‌وهه نه‌ری نه‌وهه نه‌وان بوون یان کورد بوون میله‌تیکیان خسته به‌ردتم هیرشی کیمیاوی و بایلوچی له پیمناوی رزگارگدنی عیراقی داییکمان‌ندا ؟ نه‌گهر خودا (صدام حسین) ی که‌میک بی عه‌قی بکردايه به توزیکی تر له چه که کوکوژه‌کانی ناو پرژئینی بکردينايه، رهندگه نه‌دو کاته ماده‌یه‌کی ده‌ستورمان بیبه‌خشرايه ؟

ئەی کوا دیاری کردنی سوری ھەریمی کوردستان، کوا (جبل حمرین) کەمان، يان سنور دیاری کردن لە چەمکى فيدرالى پارىزگا كاندا بۇون، نەھ خابانەتە؟

نهی کوا جه ختی گروپی کوردي له سهه ره سهه ره و سامانی کوردستان بوجه لى کورد بیت، به لام نیستا سهه ره سهه و سامانی کوردستانیش بهشی هه مهوو خه لکی عیراقه، نهی چون حساباتان بوجه ووه نه کرد، که هم گهله (35) ساله به جیا له هه مهوو ناوچه کانی عیراق بیبه شکراوه، ئایا ده کریت قه ره بووی پیس بوونی زینگه و کاولکارییه کانی کوردستان ئاوا بی بایه خ بکریت و باسی لى نه کریت و ته نانه ت ماددیه کیشی بوجه ره خان نه کریت، حسابی سیوسینان و قه ره داغ و بارزان و هله بجه و ... هتد، به براور دیلک له گهله فه نوجه و تکریت و بعقوله و موسلا... هتد بکریت ؟ پیوسته مژده بدیریت به که س و کاری نه نفال کراوه کان خه متنان نه بیت که هه ریه که له نیووه به قه دهر (رنا صدام حسین) و به عسیه شه ریفه کان و قه له ستئیه صدامیه کانتان به رده که ویت ، چاومروان بن به دهستی نه نفال چیه کان موجه کانتان بوجه زیا د ده کهین و مه لاه فه کانتان له لای خویان هه نده گرن و دهستوری پی ناشرین نه نکن.

به لکو به هه مهو خه لکانی عیراق ، چون چونی و له ج زینگه یه کی مه زه بی و طانفی و عه شایه ری ، کومه لگای مهدنی ده توانیت سرهه ل برات ؟ یان بتوانریت باس له مافی ژنان بکریت ؟

• ده بیت لیردهه مژدهه گهوره ترین نه هامه تی به ژنان بدریت ، که چون ئیتر وابهسته نه ک هه رژیمه فهرمانه موکان ده بن به لکو ده بیت له مه دوا مل که چی مه زه بکان و عه شایر و مه رجه عیه ت و خیله کان بن چونکه به دستور تیروزی هه مهو ما فه کان تان کراوه

• وه ئایا نه مه ج جو ره گانته پیکردنیکه که گوایه هه مهو نه مه مافانه که له په یماننامه و ریکه و تنانمه نیوده و تیبیه کاندا هاتووه (بو هه مهو خه لکی عیراق دهسته بھر ده کریت) ، به لام به مه رجیک که نه گهله بندهما و فه رمانه کانی نه مه دهستوره دا ناکولک نه بن ، که نه مه شه هر له ماده (2) ساغ کراوهه ته وه نابیت دزیه (احکام و ثوابت شریعته الاسلام) نه بیت . ئا لیردهه دا به پیویستی ده زانم پچوکترين روپوکردنه و همان هه بیت ، ئیمه هیچ کاتیک دزی دین نه بسوین و نابین ، چونکه بسوه به بهشیک له که نتورو و پیکهاته روحی تاکه کان ، وه حه قی خویه تی بلین نه وه کورد بسو شه ره فی ئیسلام و هه مهو عه ره بی پاراست له (حملات صلیبیه کاندا ، وه تا ئیستاش باجه که ده دهات ، به لام دزی نه ودین که ئایینه که مان لی بکه نه چهک و پیشیکاری ما فه کانی مرؤشی پیکهنه ؟ دزی نه ودین شته پیروزه کانمان لی ناشرین بکهن و تیهه لکیشی سیاسه تی بکهن و بیکه نه پرديک بو گرتنه دهستی جله ولی ده سه لات و فه رمانه رهوا .

• بعونی نه مه جو ره دهقی گزی لیکردنانه له خه لک ، بعونی نه مه دهقه تم و مزاوی و پیچ و پهنا هینانه وه و ناکوکیانه ، کاره ساته نه مانه به ده سکه و ده دهات دانانریت ، چون پیستان رهوايه داوا له خه لکی ساده و ناروشنبیری نه مه وولانه ده کمن و هه لیان ده خه له تینه ده نگ بو دهستوره بدنه ...

• ئایا سه رهه دهه و ده سکه ته له وه گهوره تر ده بیت وه ک خویان و ته نی (تأجیل) کردنی مه سه لهی که رکوک بو دوو سالی تر . له سه رج بنده ما یه ک له سه رج (ضمانات) یان گه ره نیکیه ک ، نه گه ره ماده (58) له سه رهه می یاسای به ریوه بردن کاتیدا ماده یه کی سه رهه کی بعوبیت . له بالا دهستی کوردا جی بجه جی نه کرا ، ئایا ده بیت له سه رهه می بی ده سه لاتی کوره و هه لوه شاندنه وهی هه مهو یاسای به ریوه بردنی کاتیدا ، ته نه ماده (58) نه بیت چون جی بجه جی ده کریت ؟

• نه مه نارهه ایه چون پی دازی بعون ، ئایا نه مه (تواافق) یان (تنازل) ، نه گهه شیعه و سوننه کانی به رگری له (صدام حسین) ده کمن و به سه رهه ره زیبیه وه دزی زمانی کوردی نه تمهوهی کوردی و فیدرالیبیه و ماف چاره خویشی و هستان و ئیمزايان نه کرد ، ئایا که رکوک هیندهه مه سه لهکنی نه وانی نه دههینا ، خو که رکوک قوس و دلی کوردستان بسو ، ده بوايیه (تنازل) تان له پوسته کانتان بکردايه ، عه رشی نه مه دیکاتان بهه زاندایه ، ببریاري کشانه وهه تان بدایه ، (تنازل) له که رکوک نه کردايه ، ببورن نه و ببریاري گهه ورانه و عاجز بعون تان له به خداد ته نه بسو و درگرتنی (پوستی سیادي) ، نه ک بو نه و جو ره هه لوبیستانه ، یان نه وهه تا کوردستان کرده قوربیانی نه مه دهستوره ؟

• له وانه یه گهه وهه ترین ده سکه و تی میژوویی بو کورد نه مه دهشنسی دهستوره دا نه وه بیت که زمانی عه ره بی و کورد دوزه مانی ده سه می بن له عیراق دا ، نه مه ده سکه و ته مه زنه ، به ریزان له سه رهه می (صدام حسین) ئی خوینزیز و نه نفالچی بعونی هه یه ، و ده سه باره ت به وهه که زمانی کوردی له دام و ده زگا ره سیمیه کان له دراو و په سا پورت هند به کاره بیهیت ، نه مه ته نه ما زه پیکردنه و له واقیعدا نه نه مریکا و نه گروپه کانی تر جی به جی ناکه نه کونکه بهه رچاوه کورده وه دراوی عیراقی و په سا پورتیش ده رچوون و یهک و وشهی کوردیشی تیدا نه بسو ، وه تییدا نابیت له داهاتوودا ..

• راستیه کی حاشا هه لنه گر هه یه ، که نه ویش نه وویه ، که کوره و سه رهه دیکیه کهی و شوشه کانی ، بچوکترين وانه له میژوو و درناگرن ، هه مهو دورندن و تیک شکاندنی شوشه کانی کوره هه مهو نه نجامه کان له یهک ده چن : 1920 ، 1974 ، 1970 ، 1988 ، 1996 ، 2003 ، 2005 ، ... هند

له هه مهو راستیه کانیش راسته نه وهیه کورد پیبان شه رهه باس له شکست و هه رهه و تیک شکانده کانی بکات ، له هه مهو مان و پیرانتر به رگی سه رهه دی و قاره مانییان له بهه ده کات و بهه بالای میللله تیکی نه زاندا ده بیهیت و به میللله تیکی ده فروشیت وه ؟ نه پیناوی چیدا په له تان کرد له نوینه وهی سیانزده سال په له تان نه بسو ، (میللله تیک لیستان ده پارایه وه) که نه مه دوونیداره یه بکه نه وه به یهک ، و به یهک حکومه ت و نه تانکرد ، به بی په رله مان و به بی دهستور بعون تان هه بسو ، دلتان به کوردستان نه سوتا ، ئیستا نه مه هه مهو دلسوزیه بسو عیراق و یه کیتی خاکه کهی له پیناوی چی دا ؟

• که واته به حه قی خومانی ده زانین پرسیار بکهین و وه لامان بدریت وه ؟

ئەگەر ئەمەندە دلسوژی عىراقىن ئەی بۆچى واتان پەروەردە ئەکردىن ، ئەی بۆ فېرى كورستان يان ئەمانستان كردىن؟ ئاخىر زۇر سەنمە ئىستا بۆخى كوردايەتىمان پى لەگۈپنېن و بۆحىكى عىراقىيانە لەبرى دابىيەن ، ئىمە ھەرگىز عىراقى نابىن و نەبوبىن ، ئەو ناسنامە ئىمە نىيە و بە زۇر لە 1920 سەپېتراوه بەسرماندا ، ئىمە چەندە عىراقىن ئەۋەندەش تۈرك و فارس و ئىرانىن ، داواى ليپوردن دەكەين كە كوفرى حەقىقەت دەكەين ، بەلام تاكەدی درۇ لەگەن خۆمان و مىزۇو بىكەين . لەبەر ئەم ھۇيانە تاوانە بەرژەندى و وىستى ئىرادە مىللەتىك بكرىتە قوربانى ھەرەشكەنە ئەمەريكا و بەریتانيا و لە پىنناوى سەرخستنى سیاسەتە كانى ئەمەريكا ، پەلە بكرىت ئەم ھەرەشكەنە ئەمەريكا ئەمەندەيان كورد پى قبۇنە كە دەسەلات و پلە بەرژەكانىيان پى دەبەخشىت ، تا ئەم قۇناغەدا (تنازل) ئەم كورد بە دەستى كورد خۆي تۆمار بىكات ... لەكۆتاپىدا ... لەگەن سەرخۇشىمان لە ھىوات ئەلەمان لە نوشۇست ھىنان دانوستانە كانى بېياردەكەن و دەست ھەلبەكەن پەرلەمانى كورستانىمان دەلىيەن : ئەم دەستوورە بۇ ئەم قۇناغە و بۇ ھەمووو كاتىكى تر كەورەترين كارەساتە ئەگەر لە ئەمەرىيەكى بى دەسەلاتى شىعە و سوننە و بۇونى ئەمەريكا دا ئەم ھەمۆ (تنازل) يان بەكورد كرد ، ئەي ئەبىت لە سېھىنېكى بالا دەستى شىعە و سوننە صدامىيەكان و نەبوبۇنى ئەمەريكا دا ج قەسا بخانە يەكى تر چاودۇانى كورد بىكات ؟ ...